

*Mirosław Zajdel**

POPYT NA PRACĘ W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

1. UWAGI WSTĘPNE

Proces transformacji polskiej gospodarki, zapoczątkowany w końcu 1989 r. w kierunku regulacji rynkowej, przyniósł wiele różnorodnych zmian zarówno na ogólnokrajowym, jak i lokalnych rynkach pracy. W tych warunkach miały miejsce przemiany strukturalne w łódzkiej gospodarce oraz pojawiło się bezrobocie rejestrowane na regionalnym rynku pracy. Województwo łódzkie cechuje się wciąż w dużej mierze monokulturą przemysłową, związaną ze znaczną rolą przemysłu lekkiego. Ma to m. in. wpływ na stronę popytową łódzkiego rynku pracy (będącą przedmiotem naszego zainteresowania).

Głównym celem artykułu jest zatem pogłębienie znajomości problematyki dotyczącej popytu na pracę (ze szczególnym uwzględnieniem zatrudnienia) w woj. łódzkim (w granicach administracyjnych po 1.01.1999 r.). Omówione będą różnorodne zagadnienia związane ze stanem i strukturą pracujących oraz wolnymi miejscami pracy. W opracowaniu posłużono się danymi z roczników statycznych i innych publikacji Urzędu Statystycznego w Łodzi, Wojewódzkiego Urzędu Pracy (WUP) oraz Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Analizując stronę popytową rynku pracy woj. łódzkiego, można zauważyć, iż zależy ona od wielu uwarunkowań, z których szczególne znaczenie ma struktura gospodarki oraz czynnik demograficzny. Województwo łódzkie zajmowało od 1975 do 1998 r. ok. 0,5% ogólnej powierzchni Polski i było w tym czasie najmniejszym ze względu na obszar, województwem (ok. 1571 km² spośród 49) w kraju. Skupiało ono 2,9% mieszkańców, 3% pracujących, 2,9% bezrobotnych oraz 2,7% inwestycji ogółem (dane za 1998 r.)¹. Jednocześnie było województwem najbardziej zurbanizowanym

* Dr, adiunkt w Katedrze Polityki Ekonomicznej UŁ.

¹ „Wojewódzki Biuletyn Statystyczny” 1998, nr 12, US w Łodzi, s. 17–18.

(ok. 93% ludności to ludność miejska), w którym dominującą rolę odgrywała aglomeracja łódzka. Jednak od 1.01.1999 r., na skutek reformy administracyjnej państwa², „nowe” województwo łódzkie ma powierzchnię 18 219 km² (5,8% powierzchni kraju, co daje 9. miejsce), na obszarze tym znajduje się 177 gmin (18 miejskich, 24 miejsko-wiejskich oraz 135 wiejskich). Można przy tym uznać, że obecnie województwo jest regionem funkcjonalnym Łodzi, powstałym na styku historycznych prowincji Polski³.

Skupia ono 6,8% ludności kraju – tj. 2,6 mln osób (64,8% mieszkańców woj. to ludność miejska) – dane z końca 2003 r. W porównaniu z 1995 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o ok. 1,2%. Gęstość zaludnienia wyniosła zaś 143 osoby na km² (5. lokata). W woj. łódzkim wystąpił najwyższy w Polsce ujemny przyrost naturalny (-3,50‰), (16. lokata). Ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych było adekwatne do średniej krajowej. Dla struktury demograficznej ludności charakterystyczne są również następujące cechy: największa w Polsce przewaga kobiet nad mężczyznami (110 kobiet na 100 mężczyzn), najniższy udział osób w wieku poniżej 25 lat (31,8% wobec 34,6% w kraju), największy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (14,7% ogółu wobec 12,8% w kraju)⁴.

W końcu grudnia 2003 r. w woj. łódzkim zarejestrowanych było 231,1 tys. bezrobotnych (co stanowi 7,3% ogółu bezrobocia w Polsce). Na jedną ofertę pracy przypadało w 2002 r. 176, a w 2003 r. 246 zarejestrowanych bezrobotnych. Stopa bezrobocia rejestrowanego od grudnia 1998r. utrzymywała się na poziomie wyższym niż przeciętny w kraju i wyniosła 18,5% (analogicznie w stosunku do roku poprzedniego).

W grudniu 2003 r. w analizowanym regionie zarejestrowanych było 241,4 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 6,7% wszystkich podmiotów w kraju. Prawie 23% ogółu jednostek stanowiły spółki prawa handlowego. W tym 2,1 tys. to spółki z udziałem kapitału zagranicznego (wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 4,3%). Przy czym w samej Łodzi znajdowało się ich ponad 2/3.

Poza tym warto zauważyć, iż przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie województwa wytwarzały w 2003 r. 5,5% krajowej produkcji sprzedanej przemysłu i 4,4% budownictwa. Nakłady inwestycyjne w 2002 r. w gospodarce narodowej omawianego województwa stanowiły 5,4% nakładów

² Ustawa o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa z 24.07.1998 r. (DzU 1998, nr 96, poz. 603).

³ Por. S. Krajewski, *Perspektywy restrukturyzacji woj. łódzkiego*, [w:] S. Krajewski, T. Tokarski (red.), *Wzrost gospodarczy, restrukturyzacja i rynek pracy w Polsce, ujęcie teoretyczne i praktyczne*, Katedra Ekonomii UŁ, Łódź 2000, s. 121.

⁴ Por. *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw 4/03*, GUS, Warszawa 2004, s. 91–96 oraz „Mały Rocznik Statystyczny Polski” 2004, GUS, Warszawa.

inwestycyjnych w kraju. W przeliczeniu na 1 osobę wyniosły 2277 zł i były o 20,3% niższe niż przeciętnie w kraju.

W 2001 r. analizowane województwo wytworzyło 6,2% produktu krajowego brutto (PKB) (wobec 6,4% w 1995 r.). W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wyniósł 17 535 zł (8. lokata w Polsce) i był niższy od średniej w kraju o 9,8%. W strukturze wartości dodanej brutto udział sektora usług wyniósł 63,1%, a przemysłu i budownictwa – 33%.

Ponadto można odnotować, iż użytki rolne w regionie łódzkim w 2002 r. zajmowały 69,9% ogółu powierzchni (1. lokata w kraju). W strukturze rolniczej produkcji towarowej dominowała produkcja zwierzęca (69,3% ogółu). Obsada bydła i trzody chlewnej w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych przekroczyła nieco średnią krajową.

Zatem rozpatrywany region ma charakter przemysłowo-rolniczy, jednak z dość znaczącą rolą przemysłu lekkiego (zwłaszcza w Łodzi – stolicy woj.), którego udział w produkcji krajowej ocenia się na ok. 30%⁵. Innymi rozwiniętymi tu dziedzinami przemysłu są gałęzie: elektroenergetyczna, elektromaszynowa, chemiczna, materiałów budowlanych i spożywcza. Analizując raport Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową⁶, odnośnie do atrakcyjności inwestycyjnej regionów, można stwierdzić, iż w porównaniu z innymi województwami, łódzkie odznacza się jednym z wyższych udziałów przemysłu w strukturze wartości dodanej brutto oraz zatrudnienia. Przy tym w łącznej ocenie atrakcyjności inwestycyjnej omawiane woj. zajęło pierwszą lokatę w klasie C (średniej atrakcyjności). Tak więc jest ono postrzegane jako region przeciętny pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego. Omawiane zagadnienia mają także wpływ na kwestie związane z popytową stroną łódzkiego rynku pracy.

2. WYBRANE ASPEKTY DOTYCZĄCE POPYTU NA PRACĘ W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

Dokonując analizy wybranych aspektów popytu na pracę warto najpierw zauważyć m. in., iż w grudniu 1988 r. ludność czynna zawodowo (aktywna) w województwie łódzkim liczyła 1362,2 tys. osób, a w maju 2002 r. zano-towano 1205 tys. osób aktywnych zawodowo⁷. Równocześnie dla 40,7 tys. osób w 2002 r. w ramach omawianych danych ze spisu powszechnego) nie

⁵ Zob. *Region Guide. Ziemia łódzka 2002*, Hamal Books, Łódź 2002.

⁶ Por. K. Gawlikowska-Hueckel, D. Sobczak, *Atrakcyjność inwestycyjna nowych województw*, „Polska Regionów” 1999, nr 4, IBnGR, Gdańsk.

⁷ Szerzej odnośnie do omawianej problematyki zob.: *Raport z wyników Spisów Powszechnych. Województwo łódzkie*, US, Łódź 2003.

ustalono statusu na rynku pracy (w większości były to osoby przebywające w momencie spisu za granicą, dla których nie uzyskano informacji, czy osoby te są pracujące, bezrobotne, czy bierne zawodowo).

W okresie od 1988 r. do 2002 r. ma miejsce istotne zmniejszenie populacji osób reprezentujących zasoby pracy (pracujący oraz bezrobotni) i to mimo wzrostu ogólnej liczby ludności w wieku 15 lat i więcej. W czasie tym liczba ludności w wieku 15 lat i więcej zwiększyła się w województwie łódzkim o 91,2 tys. osób, tj. o 4,4%, a populacja aktywnych (czynnych) zawodowo zmniejszyła o 157,2 tys. osób, tj. o 11,5%, przy znacznym wzroście – bo aż o 207,7 tys. osób, tj. o 28,5% – liczby biernych zawodowo.

Analizowane przemiany są zgodne z tendencją ogólnopolską i świadczą o nasileniu procesu dezaktywizacji zawodowej ludności. Zmiany te bardziej widoczne są w populacji mężczyzn niż kobiet oraz wśród mieszkańców wsi. Liczba aktywnych (czynnych) zawodowo mężczyzn zmniejszyła się od 1988 r. o 11,1%, a kobiet o 12,0%, natomiast aż o 38,2% zwiększyła się liczba mężczyzn biernych zawodowo, podczas gdy wśród kobiet wzrost ten kształtował się na poziomie 22,9%. Liczba ludności aktywnej zawodowo zamieszkałej na wsi była w 2002 r. o 20,1% niższa od obserwowanej w 1988 r., natomiast grupa aktywnych zawodowo mieszkańców miast zmalała w tym czasie tylko o 5,9%. Równocześnie liczba osób biernych zawodowo na wsi zwiększyła się o 48,1%, a w miastach o 20,9%. W 1988 r. współczynnik aktywności zawodowej wyznaczony dla ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej wynosił w Łódzkiem 65,1% (dla Polski 65,3%), a w 2002 r. – 56,2% (dla Polski 55,5%). Oznacza to, że tylko nieco ponad połowa ludności w wieku 15 lat i więcej jest aktywnych zawodowo, podczas gdy 14 lat temu osoby czynne zawodowo stanowiły blisko 2/3 ludności (w wieku 15 lat i więcej). Omawiany region, ze wskaźnikiem powyżej średniej krajowej, zajmuje piątą lokatę wśród wszystkich województw.

Mężczyźni odznaczali się wyższą aktywnością zawodową niż kobiety (obrazują to współczynniki liczone zarówno w stosunku do ludności w wieku 15 lat i więcej, jak i w odniesieniu do ludności w wieku produkcyjnym). W 2002 r. na 100 mężczyzn w wieku 15 lat i więcej przypadało przeciętnie 64 aktywnych zawodowo kobiet (w 1988 r. – 73), a w grupie wieku 18–64 lata – 77. Wśród kobiet 50 na 100 pracowało lub poszukiwało pracy (w 1988 r. – 58), a w wieku produkcyjnym 70 na 100 kobiet było aktywnych zawodowo.

W okresie 1988–2002 zmniejszyła się rozpiętość między wskaźnikami aktywności zawodowej wyznaczanymi dla mężczyzn i kobiet. W 1988 r. wynosiła ona 14,9 pkt proc., w 2002 r. – 13,7 pkt proc. To wynik szybszego obniżenia się aktywności zawodowej mężczyzn niż kobiet.

Rezultaty dwóch ostatnich spisów wskazują na wyższą aktywność zawodową na wsi niż w miastach, jednak poziom tego zróżnicowania również

uległ istotnemu zmniejszeniu. Obecnie wynosi ono tylko 3,9 pkt. proc., podczas gdy 14 lat temu kształtowało się na poziomie 11,6 pkt. proc.

W latach 1988–2002 obniżenie aktywności zawodowej ludności nastąpiło we wszystkich województwach w Polsce. Największe w województwie podkarpackim (spadek o 18,8 pkt. proc.) i świętokrzyskim (o 15,4 pkt. proc.). W woj. łódzkim odnotowano spadek współczynnika aktywności zawodowej o 8,9 pkt. proc., co lokuje omawiany obszar na 9. miejscu w kraju, pod względem zmian w tej kategorii ludności.

Analizując wyniki spisu powszechnego można stwierdzić, iż w maju 2002 r. zbiorowość pracujących w woj. łódzkim liczyła 961,3 tys. osób (w tym, w wieku produkcyjnym było 920,9 tys. osób), z czego prawie dwie trzecie (61,8%) mieszkało w miastach. Większość populacji pracujących (53,0%) stanowili mężczyźni. Wśród pracujących zamieszkujących na wsi wyższy udział miały osoby w wieku przed- i poprodukcyjnym, stanowiły bowiem 7,4%, podczas gdy wśród pracujących mieszkańców miast tylko 2,3%.

Miarą, która wskazuje na rzeczywiste zaangażowanie ludności w procesie pracy jest wskaźnik zatrudnienia, który przedstawia udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności (w wieku 15 lat i więcej) oraz danej grupy. W 2002 r. wskaźnik zatrudnienia w woj. łódzkim wynosił 44,9% (zaś dla ludności w wieku produkcyjnym – 58,2%). Wyższa wartość wskaźnika (o około 5 pkt. proc.) wystąpiła w populacji mężczyzn oraz wśród mieszkańców wsi. Przeciętnie w Polsce wskaźnik zatrudnienia był niższy i wyniósł 43,7%, zaś Łódzkie zajęło 5. pozycję wśród wszystkich województw.

Rozpatrując udział ludności pracującej według płci dostrzec można, że poziom zaangażowania zawodowego kobiet był we wszystkich grupach wieku niższy niż mężczyzn. W najmłodszej grupie wieku (15–24 lata), w skład której wchodzi głównie osoby uczące się, wskaźnik zatrudnienia kształtował się na niskim poziomie i wynosił dla mężczyzn 26,7%, a dla kobiet 21,4%. W kolejnych grupach wieku wskaźnik zatrudnienia był wyższy, osiągając najwyższy poziom w grupie wieku 35–44 lata (73,2% kobiet i 76,4% mężczyzn w tym wieku wykonywało pracę). W kolejnych grupach zauważalny jest stopniowy spadek zaangażowania zawodowego, co wynika z trudnej sytuacji osób w tym wieku na rynku pracy i ich stopniowego wycofywania się z życia zawodowego. W populacji osób w wieku 55–64 pracowała już tylko co piąta kobieta i co trzeci mężczyzna.

Badanie wskaźnika zatrudnienia ze względu na miejsce zamieszkania osób pracujących wskazuje, iż we wszystkich grupach wieku występuje większe zaangażowanie zawodowe mieszkańców wsi niż miast. Zwłaszcza uwidacznia się to w grupie wiekowej 15–24, w której wskaźnik zatrudnienia mieszkańców wsi jest blisko dwukrotnie wyższy niż dla mieszkańców miast (wynosi odpowiednio 33,3 i 19,4%) oraz w grupie wieku 65 lat i więcej, dotyczący

ludności wiejskiej wykazującej się ponad trzykrotnie większym zaangażowaniem zawodowym niż ludność miejska (odpowiednio: 12,1 i 3,5%).

Można byłoby wspomnieć także, iż status zatrudnienia jest jedną z najważniejszych cech zawodowych pomocnych dla opisu zbiorowości pracujących. W jej ramach wyróżnia się następujące kategorie: pracownicy najemni, pracodawcy, pracujący na własny rachunek i pomagający członkowie rodzin. W świetle informacji spisowych z 2002 r. w woj. łódzkim wśród ogółu pracujących przeważali pracownicy najemni, stanowiąc 68,6% ogółu; pracujący na własny rachunek – 18,5%; pomagający członkowie rodzin – 8%; zaś najmniej liczną grupę stanowili pracodawcy – 3,9% ogółu. Charakterystyczną cechą jest to, że kobiety częściej wykonują pracę najemną (72% kobiet wobec 65,7% mężczyzn). Stosunkowo wysokie odsetki mężczyzn występują natomiast w kategoriach: pracujący na własny rachunek (22,9% i tylko 13,4% kobiet) oraz pracodawcy (4,9% wobec 2,8% kobiet). Struktura pracujących według statusu zatrudnienia bardzo różni się w miastach i na wsi. W miastach aż 83,2% ogółu pracujących stanowili pracownicy najemni, podczas gdy najemnie pracujący mieszkańcy wsi tylko 44,9%. Na wsi zaś występowała bardzo liczna grupa pracujących na własny rachunek – 33,2% (w miastach 9,4%) oraz pomagających członków rodzin – 18,9% (w miastach zaledwie 1,2%). Różnica ta jest związana z wysokim odsetkiem mieszkańców wsi pracujących na własny rachunek w rolnictwie indywidualnym.

Trzeba również podkreślić, iż jedną z istotnych cech wpływających na stopień zaangażowania zawodowego i pozycję osoby na rynku pracy jest poziom uzyskanego wykształcenia. W populacji pracujących najliczniejszą grupę w 2002 r. stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (27,9%), a następnie ze średnim zawodowym (26,0%). Mniej korzystnie niż w miastach kształtowała się struktura wykształcenia pracujących mieszkańców wsi. Osoby posiadające wykształcenie średnie i wyższe stanowiły tu tylko 33,9% pracujących, wobec 68,6% pracujących mieszkańców miast. Odsetek pracujących mieszkańców miast z wykształceniem wyższym był blisko czterokrotnie wyższy od analogicznego odsetka dla mieszkańców wsi (22,4% wobec 6,2%).

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia (75,5%) wystąpił w populacji osób z wykształceniem wyższym, natomiast najniższy wśród osób z wykształceniem podstawowym (23%) i bez wykształcenia szkolnego (7,2%). Relatywnie niski wskaźnik zatrudnienia wystąpił również wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (38,8%). Tak więc wskazuje to na wyraźnie korzystniejszą sytuację na rynku pracy osób lepiej wykształconych i posiadających wyższe kwalifikacje zawodowe.

Należy zatem zauważyć także, iż poziom zatrudnienia odgrywa m. in. istotną rolę w kształtowaniu się sytuacji odnośnie do rynku pracy. Przy tym dane o pracujących dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód.

Z rocznych badań statystycznych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny wynika, iż w województwie łódzkim w kategorii pracujących według stanu na dzień 31.12.2002 r. odnotowano 1 039 592 osób, co stanowiło ok. 7% ogółu pracujących w Polsce (zaś dla 2003 r. odpowiednio: 1035,3 tys. i ponad 7% ogółu). Poziom ten, w porównaniu z 2000 r., gdzie liczba pracujących wynosiła 1 065 977 osób, był niższy w 2002 r. o 26 385 osób (tj. o 2,5%). Natomiast w roku 1999 (według stanu na dzień 30.09.) liczba ta wyniosła 1 106 377 pracujących i była wyższa o 40 400 osób (tj. o 3,7%) w stosunku do roku 2000. Są to dane wraz z osobami zaangażowanymi w rolnictwie indywidualnym.

Skonfrontowanie liczby pracujących z liczbą ludności woj. łódzkiego wskazuje, iż w 1999 r. na 1000 ludności przypadało 416,5 pracujących, w roku 2000 – 403,2, w roku 2001 – 397, a w 2002 r. – 398 i w 2003 r. – 398,6 pracujących. Analizując przemiany w strukturze pracujących według form zatrudnienia, zauważamy, że w 1999 r. (stan na 30.09) pracownicy najemni stanowili 58,4% ich ogółu, zaś w 2002 r. odsetek ten wynosił 56,2%. W omawianej strukturze bardzo istotną rolę odgrywają również pracodawcy i pracujący na rachunek własny. W 1999 r. ich udział wyniósł 41,1% w stosunku do ogółu pracujących (zob. tab. 1). Natomiast w 2002 r. stanowił on 43,5% ich ogółu.

Tabela 1

Struktura pracujących w województwie łódzkim według form zatrudnienia w 1999 r. i 2002 r.
Stan na 30.09 i 31.12.

Wyszczególnienie	1999	2002
Ogółem	100,0	100,0
Zatrudnieni na podstawie stosunku pracy – pracownicy najemni	58,4	56,2
Pracodawcy i pracujący na rachunek własny (w tym w rolnictwie indyw.)	41,1	43,5
Osoby wykonujące pracę nakładczą	0,0	0,0
Agenci	0,2	0,1
Członkowie rolniczych Spółdzielni produkcyjnych	0,1	0,1
Pozostali	0,2	0,1

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie: „Rocznik Statystyczny Pracy” 2001, 2003, (GUS, Warszawa) oraz *Pracujący w gospodarce narodowej w 2002 r.*, GUS, Warszawa 2003.

Może to w pewnym stopniu świadczyć o kontynuacji procesów prywatyzacyjnych i restrukturyzacyjnych w łódzkiej gospodarce. Odbywają się one za pomocą różnych instytucji o charakterze wspomagającym omawiane przemiany. Trudno jednoznacznie określić w jakim stopniu działania te są

zamierzone, a na ile stanowią wypadkową splotu różnych zdarzeń gospodarczych. Jednakże w łódzkiej gospodarce miał miejsce wzrost roli pracujących w sektorze prywatnym⁸.

Z podziału sektorowego pracujących w omawianym regionie wynika, że na koniec 2002 r. w sektorze prywatnym zaangażowanych było 804 898 osób (77,4% ogółu zatrudnienia w woj.), zaś na koniec 2000 r. – 804 446 osób, które stanowiły 75,5% ogółu pracujących w woj. Sektor publiczny skupiał natomiast w 2000 r. 261 531 osób, tj. 24,5% ogółu. W 1999 r. rozpatrywane sektory skupiały odpowiednio: sektor prywatny – 74,5% (824 460 osób), sektor publiczny – 25,5% (281 917 osób). Spadek zbiorowości pracujących w 2000 r. zanotowano zatem w obu sektorach. W sektorze prywatnym o 20 014 osób oraz w sektorze publicznym o 20 386 osób. W roku 2002 sektor publiczny skupiał 234 694 osób (22,6% ogółu pracujących). W stosunku do 2000 r. odnotowano spadek ogólnego zatrudnienia w sektorze publicznym o 26 837 osób, zaś w sektorze prywatnym wystąpił nieznaczny jego wzrost o 452 osoby.

W końcu 2002 r. najwięcej osób zaangażowano w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie – 33,2% (na koniec 2000 r. – 32,5%), następnie w przetwórstwie przemysłowym – 18,9% (2000 r. – 20,1%), zaś w handlu i naprawach – 12,9% (2000 r. – 12,6%). Wyraźnie mniej osób pracowało w kolejnych sklasyfikowanych sekcjach, takich jak: ochrona zdrowia i opieka społeczna – 5,6% (2000 – 6,0%), obsługa nieruchomości i firm, nauka – 5,4% (2000 – 4,7%), edukacja – 5,3% (2000 – 5,5%). Na zbliżonym poziomie kształtowała się liczba pracujących w transporcie, gospodarce magazynowej i łączności – 4,0% (2000 – 4,2%), w budownictwie – 3,3% (2000 – 4,1%) oraz w sekcjach: administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowego ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego – 3,4% (2000 – 3,0%). Informacje statystyczne odnośnie do omawianego zagadnienia zawiera to tab. 2.

Można nadmienić także, iż w końcu grudnia 2003 r. w woj. łódzkim zarejestrowanych było 241,4 tys. podmiotów gospodarczych (z czego 195,6 tys. stanowiły osoby fizyczne). Sektor publiczny obejmował 3,1% zarejestrowanych jednostek gospodarczych, pozostałe 96,9% należało do sektora prywatnego.

Pracujący w sektorze przedsiębiorstw stanowili zaś, według danych na koniec grudnia 2003 r., grupę liczącą 282,1 tys. osób, z czego 59,9% (168,9 tys.) było zatrudnionych w przemyśle, 15,2% (42,9 tys.) w handlu i naprawach oraz 10,7% (30,3 tys.) – przy obsłudze nieruchomości i firm oraz w nauce. W końcu grudnia 2003 r. przeciętne zatrudnienie (liczba osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy; po przeliczeniu na pełne etaty) w sektorze przedsiębiorstw osiągnęło wartość 275,5 tys. osób. Jest to o 4,5% mniej niż w grudniu 2002 r., przy czym największy ubytek zatrudnienia

⁸ Zob. *Regionalna strategia zatrudnienia woj. łódzkiego na lata 2003–2006*, WUP, Łódź 2003.

Pracujący w woj. łódzkim według sekcji i sektorów w 2000 r. i 2002 r.
Stan na 31.12

Wyszczególnienie	Pracujący					
	ogółem		sektor publiczny		sektor prywatny	
	2000	2002	2000	2002	2000	2002
Polska	15 159 228	14 607 128	3 988 551	3 588 525	11 170 677	11 018 603
Województwo łódzkie, w tym:	1 065 977	1 039 592	261 531	234 694	804 446	804 898
– rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	345 933	345 409	2 385	2 019	343 548	343 490
– górnictwo i kopalnictwo	6 900	10 639	5 991	9 499	909	1 140
– przetwórstwo przemysłowe	214 533	196 754	25 829	14 216	188 704	182 548
– wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	19 661	19 853	18 442	18 771	1 219	1 082
– budownictwo	43 595	34 663	6 644	1 836	36 951	32 827
– handel i naprawy	134 891	133 641	3 185	2 420	131 706	131 221
– hotele i restauracje	10 991	11 338	1 094	1 424	9 897	9 914
– transport, gospodarka magaz. i łączność	44 627	43 192	28 809	21 997	15 818	21 195
– pośrednictwo finansowe	18 785	17 019	7 125	5 123	11 660	11 896
– obsługa nieruchomości i firm; nauka	50 358	56 215	8 605	10 425	41 753	45 790
– administracja publiczna, obrona narod., obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	31 529	35 882	35 797	37 636	77	85
– edukacja	58 694	55 088	55 222	51 844	3 472	3 244
– ochrona zdrowia i opieka społeczna	63 868	58 423	57 926	50 792	5 942	7 631
– pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	21 551	21 297	8 782	8 514	12 769	12 783

Źródło: jak do tab. 1.

dotyczył takich działów, jak: poczta i telekomunikacja (69,5% – 1146 osób) produkcja metali (20,0% – 410 osób), oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność (16,2% – 2155 osób). Największy wzrost przeciętnej liczby zatrudnionych pomiędzy końcem grudnia 2002 r. a końcem grudnia 2003 r. wystąpił w firmach skupionych w takich działach jak: produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (12,4% – 164 osoby), pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (7,4% – 192 osoby) oraz hotele i restauracje (6,5% – 232 osoby).

Przechodząc do analizy trójsektorowej struktury zatrudnienia zauważamy, że wskazuje ona na kolejne przegrupowania. Udział sektora I (rolniczego) w stosunku do ogółu pracujących zwiększył się z 31,3% w 1999 r. do 33,2% w 2002 r., zaś udział sektora II (przemysł i budownictwo) spadł w analogicznym okresie z 28,2 do 25,2%. Jednocześnie miał miejsce systematyczny wzrost liczby pracujących w sektorze III (usługowym), którego udział wzrósł z 40,5% w 1999 r. do 41,6% w 2002 r. (por. tab. 3). Tendencje te zatem w dużej mierze odpowiadają teorii trzech sektorów w gospodarce⁹.

Tabela 3

Struktura pracujących według trzech sektorów ekonomicznych w woj. łódzkim w latach 1999–2002 (w %) stan na 31.12

Lata	Sektor I	Sektor II	Sektor III
1999	31,3	28,2	40,5
2000	32,5	26,7	40,8
2001	33,0	25,9	41,1
2002	33,2	25,2	41,6

Źródło: jak do tab. 1.

Ponadto stwierdzamy za informacjami WUP, iż w 2003 r. 152 zakłady pracy z terenu woj. łódzkiego zrealizowały zapowiadane wcześniej zwolnienia grupowe, na skutek czego 6017 osób straciło pracę. Znacznych – pod względem liczebnym – zwolnień dokonały m. in.: „Uniontex” SA (706 osób), „Pilica” – Produkcja Odzieży SA w upadłości (296 osób) oraz Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Pierwsza” w upadłości (291 osób).

W okresie dwunastu miesięcy 2002 r. do urzędów pracy woj. łódzkiego zgłoszono 49 245 ofert (o 11 091 ofert więcej niż w roku 2001). W ogólnej

⁹ Por. E. Kwiatkowski, *Teoria trzech sektorów gospodarki*, PWN, Warszawa 1980, s. 96–102.

liczbie zgłoszonych ofert, 17 600 dotyczyło pracy na miejscach subsydiowanych; 8878 skierowanych było do absolwentów szkół ponadpodstawowych, a 3999 – do osób niepełnosprawnych. Natomiast w ciągu 2003 r. odnotowano ogółem 57 062 ofert pracy (zob. tab. 4). Poza tym warto dodać, iż na koniec grudnia 1999 r. odnotowano 472 wolne miejsca, zaś na koniec grudnia 2003 r. było ich 949.

Tabela 4

Liczba wolnych miejsc pracy w ciągu roku w woj. łódzkim i ich dynamika zmian w latach 1999–2003

	Liczba ofert	Dynamika zmian	
		<i>a</i>	<i>b</i>
1999	50 286	x	x
2000	43 926	-6 360	87,4
2001	38 163	-5 763	86,9
2002	49 245	11 082	129,0
2003	57 062	7 817	115,9

a – przyrost lub spadek do poprzedniego roku; *b* – procentowy wskaźnik przyrostu lub spadku do poprzedniego roku, rok poprzedni = 100.

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie: *Rynek pracy w województwie łódzkim*, WUP, Łódź 1999–2004.

Największą liczbę ofert zgłosili w całym 2003 r. pracodawcy z sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” (6685 – co stanowi ponad 11% zgłoszonych ofert) oraz „Pracodawcy prowadzący działalność handlową i usługową”. 5267 ofert napłynęło z sekcji „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne”.

Propozycje zatrudnieniowe skierowane były głównie do osób z grupy zawodowej „Pracownicy przy pracach prostych” (głównie w handlu i usługach – 13 728 ofert), a także z grupy, z której „napłynęła” największa liczba bezrobotnych, tzn. z kategorii „Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” (13 357 ofert). Duża liczba ofert dotyczyła „Techników i innego średniego personelu” (9509) oraz „Pracowników biurowych” (6429 ofert)¹⁰. Jednakże, biorąc pod uwagę zasób bezrobocia, trzeba zauważyć, iż popyt na pracę w analizowanym województwie jest niewystarczający dla zrównoważenia sytuacji na lokalnym rynku pracy.

¹⁰ Opracowano na podstawie materiałów statystycznych WUP w Łodzi.

3. PODSUMOWANIE

Przechodząc do pewnego podsumowania raz jeszcze trzeba podkreślić, iż choć podjęte w tym opracowaniu zagadnienia, nie wyczerpują tematu, ukazują jednak złożoność i wielowątkowość problematyki zatrudnieniowej (szczególnie w aspekcie lokalnym). Starano się zaprezentować główne czynniki związane ze zmieniającym się popytem na pracę w woj. łódzkim. Cechy charakterystyczne owych zmian to znaczny spadek liczby pracujących w łódzkiej gospodarce (w latach 1999–2003 liczba ta spadła z ok. 1106 tys. do 1035,3 tys. osób) oraz zmniejszenie się udziału zatrudnionych w sektorze przemysłowym z jednej strony, z drugiej zaś – zwiększenie się udziału pracujących w usługach, a także wzrost zatrudnienia w sektorze prywatnym. Przy czym problemem społecznym pozostaje bezrobocie.

Należy dodać również, iż nadzieję na pewną poprawę sytuacji na łódzkim rynku pracy można byłoby wiązać m. in. z ciągłym dążeniem do dywersyfikacji bazy ekonomicznej regionu, mającej na celu odchodzenie od monokulturowej struktury gospodarki (związanej z przemysłem lekkim) oraz próbami stymulowania popytu na siłę roboczą.

W artykule wskazano na przekształcenia popytu na pracę zarówno o charakterze bieżącym, jak i długofalowym. Dowodzą one także, iż władza gospodarcza nie powinna uchylać się od prowadzenia świadomej polityki pełnego zatrudnienia, która minimalizowałaby skutki nadmiernych wahań na rynku pracy (czego skutkiem jest m. in. wysokie bezrobocie). Winna ona obejmować wszelkie środki i działania państwa (zarówno w aspekcie ogólnokrajowym, jak i lokalnym) w sferze regulowania popytu i podaży siły roboczej. Wymaga to zatem długookresowej i skoordynowanej prozatrudnieniowej polityki ekonomicznej.

Miroslaw Zajdel

THE DEMAND FOR LABOUR IN THE ŁÓDŹ PROVINCE

The systemic transformation which is taking place in Poland has exerted a strong influence, among other things, on the transformations on the demand side of the labour market. In the following study the issues concerning the demand for labour in the Łódź province have been presented (with a special emphasis placed on the issue of employment). The main factors of transformations in this field have been shown. Among other kinds of research, the analysis of changes in the ownership and generic structure of the employed have been carried out. Characteristic features of these transformations are as follows: on one hand, a considerable decrease in the number of the employed in the Łódź economy as well as a decline in the share of the employed in the industrial sector and on the other hand, an increase in the

share of the employed in the service sector as well as a rise in employment in the private sector. Another characteristic feature is an inadequate demand for labour in relation to the scale of unemployment.

In the article there have been indicated transformations of the demand for labour both of a current and a long-term nature. These transformations prove that the economic authority should not evade the responsibility connected with carrying out a conscious policy of full employment which would minimize the effects of excessive fluctuations on the labour market (the result of which is, among other things, a high rate of unemployment). Such a policy should encompass all the measures and actions taken by the state (both in the nationwide and the local aspect) as regards the regulation of the demand and supply of workforce. Therefore, a long-term and coordinated pro-employment economic policy is required.